

ВІЙНА ТА ОСВІТА.

2 РОКИ
ПОВНОМАСШТАБНОГО
ВТОРГНЕННЯ

**БРИФ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ
КИЇВ, 2024**

MINISTRY OF
FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

SLOVENIA
AID & PARTNERSHIPS

Міністерство
цифрової трансформації
України

МІНІСТЕРСТВО
ВІДНОВЛЕННЯ

ЦЕЙ БРИФ БУВ ПІДГОТОВЛЕНИЙ ЗА ПІДТРИМКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ
НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ, ДАНІЇ ТА СЛОВЕНІЇ.

ЗМІСТ ЦЬОГО БРИФУ Є ВИКЛЮЧНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ЙОГО АВТОРІВ
ТА НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО ВІДОБРАЖАЄ ПОЗИЦІЮ
ПРОГРАМИ «U-LEAD З ЄВРОПОЮ»,
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ЙОГО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ
НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ, ДАНІЇ ТА СЛОВЕНІЇ.

СТРУКТУРА ЗВІТУ

ЗМІСТ ТА ПОСИЛАННЯ В ЦЬОМУ
ДОКУМЕНТІ КЛІКАБЕЛЬНІ – ТИСНІТЬ!

ВСТУП	4
ДОСЛІДНИКИ Й ДОСЛІДНИЦІ, ЕКСПЕРТИ ТА ЕКСПЕРТКИ	11
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ, ВИКОРИСТАНИХ У ДОСЛІДЖЕННІ	12
КЛЮЧОВІ ЗНАХІДКИ ОПИТУВАННЯ:	
ДОСВІД НАВЧАННЯ В ПОПЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2022-2023 РОКИ)	
Організація освітнього процесу, виклики та бар'єри	
■ Формат навчання	14
■ Бар'єри в навчанні	15
■ Навантаження освітян та освітянок	16
■ Академічна успішність, освітні втрати	17
■ Підтримка в навчанні	19
ОЧІКУВАННЯ ВІД НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2023-2024 РОКИ)	
Організація освітнього процесу, виклики та бар'єри	
■ Сфера освіти в громаді очима місцевої влади	21
■ Формат навчання	22
Готовність шкіл та умови навчання	
■ Наявність укриття у школах	23
■ Наявність техніки й інтернету в учительства	23
■ Критерії «якісного закладу освіти»	24
■ Основні бар'єри в навчанні поточного навчального року	25
■ Очікувані виклики в організації освітнього процесу для вчительства в поточному навчальному році	26
Очікування щодо академічної успішності учнів та учениць і потреба в підтримці учнівства й освітянства	
■ Чого очікують учні та учениці, батьки й освітянство в поточному навчальному році?.....	26
■ Потреба учнівства в підтримці під час навчання в поточному навчальному році	27
■ Потреба вчительства в підтримці	27
Психоемоційний стан учасників та учасниць освітнього процесу	
■ Самопочуття учнів та учениць	28
■ Психологічна підтримка учнівства	29
Перспективи і плани на майбутнє	
■ Фактори успіху в навчанні	30
■ Плани учнівства на майбутнє	31
■ Оцінка ймовірності вступу після школи в заклади вищої освіти	31
■ Рівень оптимізму щодо майбутнього України та бажання жити далі в Україні	32
ВИСНОВКИ	34

ВСТУП

З першого дня повномасштабного вторгнення Російська Федерація веде війну проти української освіти. За два роки окупанти знищили або пошкодили більше ніж кожну десятку школу в Україні. Руйнування освітньої інфраструктури, вимушене переселення призводять до втрати українськими дітьми доступу до освіти як до базового й фундаментального права. Діти стрімко втрачають знання, та, чи не найгірше, через тривалу відсутність спілкування з однолітками та педагогами, вони втрачають базові навички комунікації, взаємодії та опиняються в ситуації критично обмеженої соціалізації. Про це кажуть респонденти цього дослідження, і водночас те саме підтверджують результати аналізу успішності учнів.

Та попри все освіта в Україні живе та навіть в умовах війни намагається відновлюватись. Школи шукають способи забезпечити безперервність освітнього процесу, а громади шукають фінансування на відбудову постраждалої інфраструктури, облаштування укриттів та забезпечення учнів та вчителів гаджетами для дистанційного навчання і роботи.

Місія міжнародного благодійного фонду savED — допомагати громадам, що постраждали від війни, відновлювати доступ до освітніх активностей. Наша команда допомагає з інфраструктурними та "софтовими" рішеннями. Окрім цього, ми намагаємось якомога гучніше говорити про цей бік війни — Росія нищить українську освіту не випадково, а дуже свідомо та цинічно, бажаючи знищити людський капітал України. Відтак адвокація, лобіювання підтримки освіти також є частиною нашої діяльності.

У цьому дослідженні ми спробували знайти відповіді на питання, як працюють школи в умовах війни, як відновлюється та чи відновлюється взагалі освіта в громадах, які постраждали від війни, а також які потреби вони мають сьогодні, після двох років повномасштабного вторгнення.

АННА НОВОСАД

Співзасновниця Міжнародного благодійного фонду savED,
Міністерка освіти і науки України (2019-2020)

КОНТЕКСТ

2023 РІК:

3798

ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
ПОСТРАЖДАЛИ
ВІД ОБСТРІЛІВ

365

ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
ПОВНІСТЮ
ЗРУЙНОВАНІ

Експерти з питань міжнародного права зазначають, що війна Російської Федерації на території України має ознаки геноциду нації¹. За час повномасштабного вторгнення російських військ сфера освіти як фундаментальна частина соціально-гуманітарного і людського капіталу в Україні зазнала значних втрат. Уже є очевидним, що ворог веде війну, зокрема, проти української освіти. Цілеспрямоване знищення об'єктів освітньої інфраструктури та унеможливлення повноцінного навчання дітей внаслідок обстрілів, смерті вчителюк та вчителів, учениць та учнів, перерви в навчанні через блекаути й повітряні тривоги, переміщення людей або тимчасову окупацію територій постають як складові знищення росіянами ідентичності українського народу. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на грудень 2023 року від бомбардувань та обстрілів постраждали 3798 закладів освіти, 365 із них повністю зруйновані². Це означає, що учні та учениці зруйнованих шкіл мали змінити заклад освіти та, можливо, переїхати в інші громади або регіони. Це також означає, що громади, у яких постраждали заклади освіти, мають віднайти ресурси для їх відновлення, щоби знову надати дітям доступ до освіти.

Якщо до повномасштабного вторгнення в контексті освітніх втрат ішлося перш за все про якість дистанційного навчання і забезпечення рівного доступу до нього дітей, які належать до різних соціальних груп, то освітні втрати в період повномасштабного вторгнення мають набагато ширший спектр — це і питання безпеки, і наявності інфраструктури, технічних і кадрових можливостей забезпечити освітній процес у громадах, і психологічний стан педагогів/-инь і представників учнівства, і плани дітей, які завершують навчання у школах, продовжувати освіту далі.

¹ «Незалежний правовий аналіз порушень Російською Федерацією Конвенції про геноцид в Україні та необхідність запобігання» (An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent) Звіт Інституту New Lines і Центру з прав людини Рауля Валленберга. Джерело: <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/genocide/an-independent-legal-analysis-of-the-russian-federations-breaches-of-the-genocide-convention-in-ukraine-and-the-duty-to-prevent/>

² Дані порталу «Освіта під загрозою» <https://saveschools.in.ua/>

Проведене ще у 2020 році дослідження Організації економічного співробітництва і розвитку засвідчило, що учні та учениці, які мали перерви в навчанні (через закриття шкіл), у перспективі протягом життя мають нижчий дохід, ніж у тих, хто мав можливість навчатися без перерви. У дослідженні йшлося щонайменше про 2,6% втрат у доході протягом кар'єри. Але чим довше діти не мали доступу до навчання, тим більшими можуть бути втрати в майбутньому³. У довгостроковій перспективі для держави може йтися про зниження економічних показників і розвитку в цілому — до кінця століття можна прогнозувати зниження ВВП та інші негативні наслідки. Інше дослідження, проведене Світовим банком, засвідчує, що перерва в навчанні загальною кількістю 20 тижнів знизить результати в навчанні приблизно на один навчальний рік⁴. **Дослідження ДСЯО**, проведене у 2022 році, ілюструє безпрецедентні умови, у яких відбувалося навчання дітей у першій половині 2022/2023 навчального року: лише 15% закладів освіти працювали очно, 33% — дистанційно, 51% — змішано, поєднуючи очне та дистанційне навчання; за оцінками вчительок та вчителів, близько 30% учнів та учениць не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни⁵.

Додаткової актуальності дослідження набуває також у фокусі результатів **дослідження PISA**, представленого в грудні 2023 року⁶. Зокрема, воно дає надійне поле для інтерпретацій причин (а в подальшому — пошуків шляхів подолання освітніх втрат), адже містить широкий спектр змістовної інформації щодо причин нерівності в доступі до освіти учнів та учениць під час війни в Україні, зафіксованих у дослідженні PISA-2022.

Дослідження PISA-2022 виявило вкотре різницю в успішності між учнями й ученицями з міської і сільської місцевостей: учні й учениці із сільської місцевості «відстають» від своїх однолітків із великих міст у читанні майже на п'ять років, у природничо-наукових дисциплінах — на чотири, а з математики — на понад чотири з половиною роки навчання. І хоча частково цю нерівність можна пояснити і соціально-економічними чинниками, у нашому дослідженні можна виявити додаткові фактори умов навчання, які прямо впливають на ситуацію з успішністю.

У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ

2022/
2023

15%

ЗАКЛАДІВ
ПРАЦЮВАЛО
ОЧНО

33%

ЗАКЛАДІВ
ПРАЦЮВАЛО
ДИСТАНЦІЙНО

51%

ЗАКЛАДІВ
ПРАЦЮВАЛО
ЗМІШАНО

~30%

УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ
НЕ МАЛИ ПОСТІЙНОГО
ДОСТУПУ ДО ОСВІТИ

У пропонуваному дослідженні автори й авторки розглянули освітні втрати як комплексне явище, яке в підсумку кумулятивно впливає з попередніх періодів (саме тому окрему увагу приділено вивченню досвіду попереднього навчального року). Комплекс викликів, пов'язаних з освітою під час війни, вплине на можливості збереження соціально-гуманітарного капіталу країни і після завершення війни. Сьогодні освітні втрати розглядають як складову системи освіти, хоча експерт(к)и схильні трактувати їх у ширшому розумінні як позбавлення дітей можливості всебічного розвитку⁷ і, відповідно, як непересічний виклик для повоєнної відбудови України. У соціологічному дослідженні неможливо відійти від статистичних показників, їх потрібно вивчати, щоб розуміти масштаби тих чи інших проблем і тренди. Водночас за цифрами важливо бачити історію реальних людей і громад, які сьогодні намагаються вистояти і зберегти освіту для того, щоб їхні міста й села мали майбутнє. Тому результати кількісного опитування варто розглядати разом із даними якісного компоненту — дослідження практик відновлення освіти в громадах.

Це дослідження стане в пригоді управлінцям та управлінкам, фахівцям і фахівчиням у сфері освіти, а також представникам і представницям міжнародних організацій, спільноти донорів і громадянського суспільства. Воно допомагає ширше подивитися на питання освіти під час війни і визначити його як пріоритетне з точки зору відновлення, національного розвитку й розвитку людського капіталу в громадах України.

³ «Економічний вплив освітніх втрат» (OECD Education Working Papers No. 225. The economic impact of learning losses). 2020, с. 10. Джерело: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-economic-impacts-of-learning-losses_21908d74-en.

⁴ «Чим довше учні поза школою, тим менше вони знають» (The Longer Students Were Out of School, the Less They Learned. Policy Research Working Paper 10420). Світовий Банк 2023, с. 10.

⁵ «Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році» ДСЯО за підтримки SURGE. 2023, с. 7.

⁶ Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. Джерело: Міністерство освіти і науки України, <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>.

⁷ Див. «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки і шляхи подолання». УЦОЯО 2023 р. с. 7.

ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціологічна агенція Vox Populi провела на замовлення Благодійного фонду savED в межах проєкту «Надання освітніх послуг в умовах війни в Україні» за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» дослідження думок учасників та учасниць освітнього процесу та представників і представниць місцевої влади щодо проблем і викликів у навчанні під час повномасштабної війни в Україні, а також щодо практик та досвіду організації навчального процесу в різних (зокрема прифронтових) громадах.

ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДАЄТЬСЯ З ДВОХ ЧАСТИН:

- 1** Репрезентативного загальнонаціонального опитування
- 2** Вивчення практичних кейсів (практик) громад щодо налагодження доступу до освіти в громадах, розташованих відносно близько до лінії фронту.

У репрезентативному дослідженні взяли участь учні та учениці (віком 14+), батьки, вчителі та вчительки, представники та представниці адміністрацій закладів освіти та органів місцевого самоврядування, які компетентні відповісти на запитання щодо стану освіти в громаді. Загалом було опитано 1397 учнів та учениць, 1288 батьків, 1141 педагог та педагогиня, 146 представників та представниць адміністрацій шкіл, 64 представники та представниці органів місцевого самоврядування в усіх областях України.

У межах вивчення кейсів (практик) організації доступу до освіти дітей у громадах було обрано 15 громад із Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської і Чернігівської областей. У кожній громаді було проведено по 7–9 глибинних інтерв'ю з представниками та представницями місцевої влади, батьками учнів та учениць і самими учнями й ученицями, а також освітянами й освітянками (директорами й директорками шкіл та вчителями і вчительками). Усі громади, досвід яких було вивчено під час дослідження, мали або мають руйнування освітньої інфраструктури, зазнали або зазнають систематичних обстрілів.

ОПИТАНО:

1397

УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ

1288

БАТЬКІВ

1141

ПЕДАГОГІВ

146

АДМІНІСТРАЦІЙ ШКІЛ

64

МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ

ОБРАНО:

15
ГРОМАД

ПРОВЕДЕНО:

7-9
ІНТЕРВ'Ю
У КОЖНІЙ ГРОМАДІ

Окремі громади мали досвід перебування під окупацією і були звільнені ЗСУ у 2022 році. Кожен випадок і досвід стійкості громади під час війни унікальний, але дослідники й дослідниці розглянули їх крізь призму потреби дітей в освіті і знайшли точки перетину цих досвідів, які можуть бути опорними підказками на шляху пошуків способів допомогти цим громадам відновити доступ до освіти зараз і відбудувати освіту в майбутньому.

Це дослідження було проведене за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Польщі, Данії та Словенії. Зміст цього матеріалу є виключною відповідальністю його авторів та не обов'язково відображає позицію Програми «U-LEAD з Європою», Європейського Союзу і його держав-членів Німеччини, Польщі, Данії та Словенії.

УЧАСНИКИ ТА УЧАСНИЦІ ОПИТУВАННЯ

Респонденти й респондентки всіх п'яти груп досить рівномірно представляють (за регіоном розташування школи) три макрорегіони України: 30-32% залежно від групи представляють Захід, 33-38% — Центр/Північ, 33-36% — прифронтові області. Також з-поміж учнівства, батьків, учительства і представників та представниць адміністрації близько 71% припадає на міста / селища міського типу, близько 29% — на села і селища.

З-поміж опитаного учнівства приблизно порівну хлопців і дівчат. Таке саме гендерне співвідношення зберігається й у відповідях батьків на запитання про їхніх дітей. 1% опитаних батьків зазначили, що їхні діти мають особливі освітні потреби (далі — ООП).

З-поміж самих батьків 92% респонденток — мами, 6% респондентів — тати, а решта 2% представляють бабусь, дідусів, опікунів, інших. З-поміж учительства та представників і представниць адміністрації

82% — жінки, 18% — чоловіки. Подібна ситуація і з представниками та представницями органів місцевого самоврядування (далі — ОМС): 84% становлять жінки і 16% — чоловіки.

З-поміж учительства, представництва адміністрації та ОМС переважають люди середнього віку (30–59 років), водночас з-поміж представників та представниць адміністрації та ОМС помітно зміщення до старшого віку. Так, серед учительства 9% віком до 30 років, 39% — віком 30–44 років, 45% — віком 45–59 років і решта 7% — віком 60 років і старші. А от серед представництва адміністрації та ОМС, відповідно, лише 1% і 2% віком до 30 років та 29% і 33% віком 30–44 роки. Водночас 59% представництва адміністрації та 58% представництва ОМС — віком 45–59 років (решта 11% і 8% віком 60 років і старші).

Абсолютна більшість учнів та учениць — 87% — проживають у тому самому населеному пункті, де розташована школа. Ще 7% проживають в іншому населеному пункті України (з них половина — в тій самій області, половина — в іншій області). Решта 6% учнів та учениць перебувають за кордоном.

Проте якщо серед учнівства, опитаного в школах Заходу і Центру/Півночі, 94% і 92% проживають у тому самому населеному пункті, то в прифронтових областях — 75% (з решти половина проживає в іншому населеному пункті, половина — за кордоном). Подібні відповіді дають і опитані батьки.

Серед учнівства загалом 83% не є внутрішньо переміщеними особами (далі — ВПО), крім цього 1% повідомили, що хоча вони й переїхали, але не через вторгнення. Водночас частка учнів та учениць, які є ВПО, становить 10% (і ще 6% учнів та учениць перебувають за кордоном).

На Заході і в Центрі/на Півночі 5% і 8% відповідно (за словами опитаних учнів та учениць) є ВПО, а в прифронтових областях — 20%. Подібні результати простежуються й у відповідях батьків.

87%

**УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ
ПРОЖИВАЮТЬ
У ТОМУ САМОМУ
НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ,
ДЕ РОЗТАШОВАНА
ШКОЛА**

ДОСЛІДНИКИ Й ДОСЛІДНИЦІ, ЕКСПЕРТИ ТА ЕКСПЕРТКИ

**VOX
POPULI
AGENCY**

ОЛЬГА ЖМВРКО

розробка методології дослідження, аналіз даних, керівниця агенції Vox Populi

ВАЛЕРІЯ ЯКУШКО

модерування інтерв'ю, аналіз даних, провідна дослідниця агенції Vox Populi

АРТЕМ ЗАКОТЮК

модерування інтерв'ю, аналіз даних, дослідник агенції Vox Populi

НАТАЛІЯ ЛИШТВА

організація збору даних, менеджерка досліджень агенції Vox Populi

КАТЕРИНА СКРИПКА

організація збору даних, менеджерка досліджень агенції Vox Populi

КАТЕРИНА МІНЯЙЛО

програмування інструментів опитування, обробка даних, дослідниця агенції Vox Populi

ОЛЬГА ТІПІКІНА

модерування інтерв'ю, аналіз даних

ОКСАНА ДАЦАКІВСЬКА

модерування інтерв'ю, аналіз даних

savED

АННА НОВОСАД

співзасновниця благодійного фонду savED, Міністерка освіти і науки України (2019–2020)

ОЛЕНКА СЕВЕРЕНЧУК

директорка Міжнародного благодійного фонду savED

АННА ПУЦОВА

співзасновниця, керівниця регіонального розвитку Міжнародного благодійного фонду savED

АНАСТАСІЯ ОНАТІЙ

керівниця напряму змісту освіти Міжнародного благодійного фонду savED

ЛІЛІЯ ДРОЗДИК

керівниця комунікаційного напряму Міжнародного благодійного фонду savED

МАРІЧКА СІВЧЕНКО

комунікаційна менеджерка Міжнародного благодійного фонду savED

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ ВИКОРИСТАНИХ У ДОСЛІДЖЕННІ

СКОРОЧЕННЯ:

ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ДСЯО	Державна служба якості освіти України
ЗО	Заклад освіти
ЗЗСО	Заклад загальної середньої освіти
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ООП	Особливі освітні потреби
ТГ	Територіальна громада
МОН	Міністерство освіти і науки України
НУО	Неурядова організація
УЦОЯО	Український центр оцінювання якості освіти

ТЕРМІНИ:

АДМІНІСТРАЦІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ — директор(к)и, заступники/-ці директорів/-ок закладів загальної середньої освіти, які брали участь в опитуванні; в тексті також використовується термін «керівники закладів освіти».

БАТЬКИ УЧНІВ — батьки або офіційні опікуни/-ки учнів закладів освіти, які брали участь у дослідженні.

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА ОСОБА — це громадянин/-ка України, іноземець/-ка або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройної агресії Росії проти України, тимчасової окупації та інших явищ або надзвичайних ситуацій⁸.

ПРИФРОНТОВІ ТЕРИТОРІЇ — в межах цього дослідження регіони розподілено таким чином: Захід — Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька

області; Центр/Північ — м. Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернігівська області; прифронтові області — Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська області. Як зазначається у звіті, до прифронтових областей включено Сумську область, оскільки тут через постійні обстріли ситуація відмінна від інших областей, які умовно належать до Центру/Півночі. Чернігівська, Київська, Житомирська (інші північні) включені в Центр/Північ, оскільки інтенсивність обстрілів менша в тому числі й через адміністративно-територіальні особливості громад, які межують із російським кордоном. Назва «прифронтові області» у звіті несе відповідний аналітичний зміст — у тексті відділяється зона найбільшого ризику і підкреслюється це значення, на відміну від нейтральнішого терміна Південь/Схід.

ЗАКЛАД ОСВІТИ — в цьому документі це заклади загальної середньої освіти — школи, початкові школи, гімназії, ліцеї, які забезпечують здобуття початкової, базової середньої або повної загальної середньої освіти. До вибірки дослідження увійшли заклади загальної середньої освіти I-II ступенів.

ОСВІТНІ ВТРАТИ — втрати у навчанні, пов'язані з когнітивними навичками учнів/-ць, прогалинами у знаннях, недосягненням очікуваних результатів навчання, визначених освітніми програмами, тощо. У ширшому сенсі освітні втрати можна розуміти не лише як втрату (забування) попередніх досягнень у навчанні, але і як недоотримання або недосягнення результатів у навчанні, які

могли бути потенційно досягнуті за інших умов. Поняття освітніх втрат включає або може означати «втрати в освіті», «навчальні втрати», «прогалини в навчанні», «навчальні прогалини», «освітні розриви» і т. д. В даному звіті цей та інші терміни вживаються в широкому сенсі в контексті втрати можливостей для всебічного розвитку учнів/-ць у кризових умовах, до яких також належать і військові дії на території країни⁹.

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (ОМС) — в межах дослідження це категорія респондентів/-ок, які представляють органи місцевої влади і є компетентними в питаннях організації освітнього процесу в громаді (заступники/-ці голів ТГ з профільних питань, керівники/-ці або заступники/-ці керівників/-ць місцевих управлінь освіти).

ПЕДАГОГИ — члени/-кині педагогічних колективів закладів освіти, які увійшли до вибірки дослідження і які займаються викладацькою або виховною діяльністю.

УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ, УЧНІВСТВО — маються на увазі діти віком старше 14 років, які навчаються в закладах освіти, включених у вибірку дослідження.

⁸ Джерело — довідково-інформаційна платформа правових консультацій «WikiLegalAid».
⁹ «Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки і шляхи подолання». УЦОЯО 2023 р.

КЛЮЧОВІ ЗНАХІДКИ ОПИТУВАННЯ

ДОСВІД НАВЧАННЯ В ПОПЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2022-2023 РОКИ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, ВИКЛИКИ ТА БАР'ЄРИ

ФОРМАТ НАВЧАННЯ

Абсолютна більшість учнів та учениць (87% за словами самих опитаних учнів та учениць і 89% за словами опитаних батьків) протягом 2022-2023 років навчалися винятково в тій самій школі, де навчаються й тепер (із вересня 2023 року). Навчалися винятково в іншій школі України — 7% (з-поміж батьків цей показник 5%).

Водночас 6% учнів та учениць стверджують, що вони поєднували навчання в школі в Україні (майже завжди йдеться про нинішню школу) та навчання в школі за кордоном (з-поміж батьків цей показник 5%). У регіональному вимірі в прифронтових областях 79%, за словами учнів та учениць, навчаються в тій самій школі, що й протягом 2022-2023 років (в інших регіонах — 91%).

З-поміж учнівства значна частка й тих, хто навчався переважно або завжди очно (44%), так і тих, хто переважно або завжди навчався дистанційно (39%). Ще 16% навчалися рівною мірою дистанційно та очно. **Якщо на Заході, за словами учнів та учениць, 64% навчалися переважно або завжди очно, то в Центрі/на**

◆◆ Спільна думка для всіх груп респондентів:

ПОВІТРЯНІ ТРИВОГИ Є ГОЛОВНИМ БАР'ЄРОМ У НАВЧАННІ.

47% УЧНІВСТВО
51% БАТЬКІВСТВО
75% УЧИТЕЛЬСТВО
87% АДМІНІСТРАЦІЯ

? **ЩО БУЛО ОСНОВНИМ БАР'ЄРОМ У НАВЧАННІ?**

УЧНІВСТВО:
предмети важче даються, забагато предметів, бракує зосередженості.

УЧИТЕЛЬСТВО:
бракує техніки, бракує зосередженості, тривожність.

ОЧНЕ НАВЧАННЯ
(% учнівства)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ
(% учнівства)

Півночі — 43%, а в прифронтових областях — лише 14%. Водночас частка тих, хто навчався переважно або завжди дистанційно, зростає до 12% на Заході, до 37% у Центрі/на Півночі й до 81% у прифронтових областях. Аналогічна тенденція в регіональному вимірі — і за результатами опитування батьків, учительства.

БАР'ЄРИ В НАВЧАННІ

Учнівство, батьки, учительство та представництво адміністрації по-різному бачать джерела основних бар'єрів для навчання. З-поміж усіх груп найбільше опитаних говорили (і це об'єднує всі групи) про повітряні тривоги, хоча якщо серед учнівства та батьків про це говорили 47% та 51% відповідно, то з-поміж учительства та представництва адміністрації акцент на цьому був значно вищий — 75% і 87%.

УЧНІ Й УЧЕНИЦІ СЕРЕД ГОЛОВНИХ ЗАВАД НАВЧАННЮ (КРІМ ПОВІТРЯНИХ ТРИВОГ) НАЗИВАЛИ ТАКІ:

ЗАВАДИ	Учнівство	Учительство
Деякі предмети даються гірше	44%	20%
Предметів забагато	41%	8%
Бракує зосередженості	33%	54%
Відчуття тривоги / нервування	27%	43%
Деякі вчительки й учителі незрозуміло викладають	21%	2%
Мало часу на окремі предмети	19%	8%
Бракує техніки	17%	55%

Опитані учениці більше порівняно з учнями говорили, що складно зосередитися, що забагато предметів, що відчувають тривогу. Водночас хлопці частіше відповідали, що їм нічого не заважало вчитися.

НАВАНТАЖЕННЯ ОСВІТЯН ТА ОСВІТЯНОК

44% учительства і 47% представництва адміністрації відзначали збільшення робочого навантаження порівняно з періодом до 24 лютого 2022 року (про зменшення говорять 12% і 5% відповідно, про те, що нічого не змінилося, — 44% і 48%).

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЗБІЛЬШЕННЯ, ЗА СЛОВАМИ ПЕДАГОГІВ ТА ПЕДАГОГІНЬ:

- більше часу на підготовку до уроків у змішаному / дистанційному форматі;
- необхідність виділяти час на психоемоційну підтримку учнів та учениць;
- додаткове навантаження через безпекові виклики;
- зниження власної продуктивності через психоемоційний стан.

У всіх регіонах 39-47% учителів та вчительок говорять про збільшення навантаження. Зокрема, у прифронтових областях говорять про збільшення, і серед них 87% пояснюють це збільшенням часу на підготовку до уроків у дистанційному форматі.

Більшість учителів та вчительок і представництва адміністрації до основних викликів (з-поміж наведеного переліку) зараховують перебої з електропостачанням (82% серед учительства і 86% серед представників та представниць адміністрації) і відсутність «живого» спілкування (61% і 65%). Також до важливих і поширених викликів варто зарахувати відсутність у вчителів та вчительок постійного доступу до інтернету (40% і 39%) та брак у них технічних засобів (25% і 33%; проте в цьому випадку є різниця між міськими і сільськими школами:

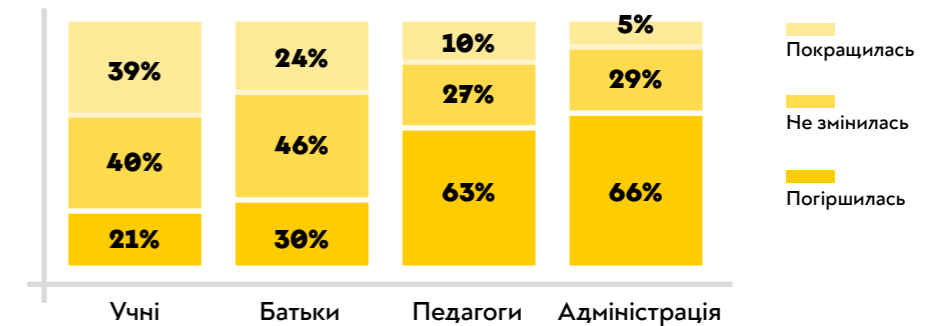
з-поміж учительства міських шкіл 20% говорять про брак технічних засобів, а в сільських школах — 35%).

АКАДЕМІЧНА УСПІШНІСТЬ, ОСВІТНІ ВТРАТИ

Учнівство, вчительство та представництво адміністрації мають різні погляди на динаміку успішності порівняно з періодом до вторгнення, причому вчительство і представництво адміністрації значно критичніші у своїх оцінках.

ЯК ЗМІНИЛАСЯ УСПІШНІСТЬ ПОРІВНЯНО З ПЕРІОДОМ ДО 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ:

Більшість педагогів та педагогинь і представництва адміністрації (63% і 66%) говорять про погіршення успішності й лише 10% і 5% — про покращення (ще 27% і 29% не бачать змін). Лише 21% учнів та учениць говорять про погіршення успішності, а 39% вважають, що їхня успішність покращилася (решта 40% стверджують, що змін не було). Водночас батьки посідають умовно «проміжну» позицію, хоча тяжіють до більш оптимістичного погляду. 30% відчувають погіршення успішності своїх дітей, а 24% — навпаки, покращення (не бачать змін 46%).

Важливо зазначити, що і на Заході, і в Центрі/на Півночі, і в прифронтових областях з-поміж учнівства оцінки щодо зміни успішності після 24 лютого 2022 року подібні. На Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі/Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%. Крім цього, немає істотних відмінностей у містах / селах. З-поміж батьків також відповіді досить близькі незалежно від регіону, типу населеного пункту і статі дитини.

Оцінка успішності учнівством та учительством у 2022-2023 навчальних роках майже не відрізняється за регіонами та типами населених пунктів.

Попри критичний погляд на динаміку успішності, **61% опитаних учителів та вчительок і 65% опитаних представників та представниць адміністрації скоріше або повністю задоволені освітніми успіхами учнівства** (хоча з них повністю задоволені — 18% і 21%). Ще 38% і 34% задоволені середньою мірою, а не задоволені лише 1%.

Задоволеність успіхами на подібному (до вчительства) рівні й серед батьків (57%), і серед дітей (61%).

У випадку учителів та вчительок у регіональному вимірі різниці майже немає, проте більша задоволеність простежується в міських школах: 65% проти 51% в сільських.

З-поміж дітей, які не повністю задоволені своїми успіхами, найбільше пояснювали це особистісними рисами, як-от проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Крім цього, 10-15% учнів та учениць наводили такі пояснення: забагато предметів, деякі предмети даються важче, дистанційний формат навчання, повітряні тривоги. **При цьому значно менше дітей критикували якість викладання чи нарікали на технічні проблеми.**

Батьки ж у першу чергу незадоволеність успіхами дітей пояснюють дистанційним форматом навчання (30%). Далі (12-19%) говорять про повітряні тривоги, проблеми з мотивацією та інші особистісні риси, війну / ситуацію в країні, неякісне викладання окремими вчителями та вчительками.

Водночас учительство і представництво адміністрації вирізняються значно вищим акцентом (ніж учнівство чи батьки) на особистісних рисах дітей, особливо на мотивації / здатності докладати зусиль у навчанні. Так, цю причину наводять 54% педагогів та педагогинь і 47% представництва адміністрації. Наступною причиною називають дистанційний формат

ЗАДОВОЛЕНІ ОСВІТНИМИ
УСПІХАМИ УЧНІВСТВА:

61% УЧИТЕЛІВ
ТА ВЧИТЕЛЬОК

65% ПРЕДСТАВНИКИ
АДМІНІСТРАЦІЇ

57% БАТЬКІВ

61% УЧНІВ
ТА УЧЕНИЦІ

КАЖУТЬ ПРО ЗНАЧНІ
ОСВІТНІ ВТРАТИ:

10%
УЧИТЕЛІВ
ТА ВЧИТЕЛЬОК

8%
ПРЕДСТАВНИЦТВА
АДМІНІСТРАЦІЇ

ПРО ДЕЯКІ АБО
ЗНАЧНІ ОСВІТНІ
ВТРАТИ В РЕГІОНАХ:
(% педагогів та педагогинь)

ЩО НАЙБІЛЬШЕ
ВПЛИВАЛО
НА АКАДЕМІЧНУ
УСПІШНІСТЬ У 2022-2023?

УЧНІВСТВО:
проблеми з мотивацією,
лінощі.

БАТЬКІВСТВО:
дистанційний формат.

УЧИТЕЛЬСТВО:
відсутність мотивації
учнів та учениць, невміння
докладати зусиль.

АДМІНІСТРАЦІЯ:
відсутність мотивації учнів
та учениць, дистанційний
формат.

навчання (відповідно, 17% і 27%). З-поміж представників та представниць адміністрації також 17% говорили про вимкнення електроенергії. Інші пояснення наводилися рідше.

Думки вчительства і представництва адміністрації розділилися щодо оцінки освітніх втрат. 50% педагогів та педагогинь і 51% представників та представниць адміністрації вважають, що втрат не було або вони були незначні (більше тих, хто говорить про незначні втрати). Водночас **стільки ж або майже стільки ж кажуть про деякі або значні освітні втрати (з них про значні втрати говорять 10% учителів та вчительок і 8% представництва адміністрації).**

Окремо варто зазначити, що частка педагогів та педагогинь, які говорять про деякі або значні освітні втрати, істотно не відрізняється залежно від регіону (44-53%). **Проте є різниця залежно від типу населеного пункту: серед учителів та вчительок із міст 46% говорять про деякі або значні втрати, а в селах — 58%.**

ПІДТРИМКА В НАВЧАННІ

75% учнів та учениць не заперечили, що мають певні прогалини у знаннях. Якщо їх брати за 100%, то чверть таких учнів та учениць (27%) стверджують, що жодної допомоги від учителів не отримували. Серед батьків показники навіть дещо вищі — 77% не заперечують наявності прогалин у дітей, але при цьому 31% серед тих, хто має прогалини, не отримували жодної підтримки від учителів та вчительок. За словами батьків і дітей, найпопулярніша форма підтримки — додаткові завдання / матеріали, далі йдуть індивідуальні та групові консультації, додаткові заняття.

Серед педагогів та педагогинь 94% не заперечили, що в них є учні й учениці з прогалинами у знаннях. Лише 1% серед таких педагогів та педагогинь нічого не пропонували для підтримки, більшість не лише давали додаткові завдання / матеріали, а й проводили (за їхніми словами) групові та індивідуальні консультації.

ОТРИМАНА ДОПОМОГА ВІД УЧИТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛЬОК ДЛЯ НАДОЛУЖЕННЯ ТЕМ:

% учнів та учениць, які мали прогалини у засвоєнні матеріалу	Учні	Батьки	Педагоги
		75	77
% серед тих, хто має прогалини:			
Додаткові завдання, відеоматеріали для самостійної роботи	40	36	76
Індивідуальні та групові консультації	24	26	68
Додаткові навчальні заняття	22	21	34
Вчитель/-ка пропонує попрацювати з іншими учнями/-цями, які цю тему засвоїли	18	7	16
Жодної допомоги від учителів/-ок не отримував/-ла	27	31	1

~44% УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ ВІДПОВІЛИ, ЩО ВСІ АБО БІЛЬШІСТЬ УЧИТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛЬОК ПРОПОНУВАЛИ ДОПОМОГУ ТА ПІДТРИМКУ ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ У НАВЧАННІ.

За словами третини опитаного учнівства (31%), допомогу надавали лише окремі вчителі та вчительки або її взагалі ніхто не надавав. Прикметно, що 18% учнів та учениць узагалі не змогли відповісти на запитання; це радше свідчить, що допомога / підтримка не надавалася (щонайменше з погляду учнів та учениць). Подібні тенденції у відповідях можна бачити й серед батьків.

ОЧІКУВАННЯ ВІД НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (2023-2024 РОКИ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, ВИКЛИКИ ТА БАР'ЄРИ

СФЕРА ОСВІТИ В ГРОМАДІ ОЧИМА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

За словами 80% опитаних представників та представниць ОМС, на початок нового навчального року школи в їхній громаді придатні для навчання (з них 55% кажуть, що школи взагалі не зазнавали пошкоджень, а 25% — що пошкодження / руйнування були, але зараз школи вже придатні для навчання).

Водночас 20% відповіли, що частина шкіл непридатна для навчання. Переважно такі представники та представниці говорили в середньому про 6% непридатних для навчання шкіл у громаді¹⁰.

Крім цього, 73% представництва ОМС повідомляють і про вчителів та вчительок, які виїхали із громади. Загалом з-поміж усіх опитаних 56% говорять, що 1-5% учителів та вчительок покинули громади, 9% — що 6-10%, 8% — понад 20%.

Одним із ключових викликів для місцевої влади є питання залучення й доступу до ресурсів. Міркуючи про залучення ресурсів на відновлення шкіл і доступу до освіти, переважна більшість представництва ОМС (72%), де є пошкоджені / зруйновані школи, каже про залучення на відбудову коштів бюджету області. Наступні джерела — державний бюджет (38%) і допомога закордонних організацій (31%).

83% представників та представниць ОМС стверджують, що їхні громади залучають ресурси для покращення навчання і поза місцевим бюджетом.

¹⁰ Проте є чотири випадки, де дуже істотну частку шкіл визначено як непридатні для навчання: Барвінківська громада (Харківська область) — 18%. Нікопольська громада (Дніпропетровська область) — 40%. Харківська громада (Харківська область) — 64%. Херсонська громада (Херсонська область) — 95%.

Найбільше опитаних кажуть про закордонну допомогу (59%) та кошти бюджету області (53%). Далі йде допомога українських благодійних організацій (27%).

Більшість представників та представниць ОМС направили 6 додаткове фінансування на облаштування укриттів (69% зараховують до трійки пріоритетів) та покращення матеріально-технічної бази шкіл (69%). Далі йдуть ремонт шкіл (44%), надання дітям пристроїв для навчання (27%), збільшення оплати роботи вчителів та вчительок (22%), шкільний транспорт для дітей (20%), забезпечення всім необхідним дітей з ООП (19%). Прикметно, що з-поміж учительства питання збільшення оплати праці є пріоритетним — 73% опитаних.

ФОРМАТ НАВЧАННЯ

62% учнівства і 79% батьків вважають: найефективніше навчання — коли всі або переважна більшість занять відбуваються очно. Надають перевагу дистанційному формату 21% учнів та учениць і 11% батьків (решта — 16% учнів і 18% батьків — переважно говорять про змішаний формат).

На ці дані можна дивитися й під іншим кутом: яка частка опитаних допускає принаймні певну кількість занять у дистанційному форматі. Для 53% учнівства і 38% батьків навчання буде ефективним, якщо принаймні частина занять відбувається в дистанційному форматі.

Водночас якщо для 73% і 69% учнівства Заходу і Центру/Півночі більше підходить очне навчання, то в прифронтових областях таких 47%.

Натомість у прифронтових областях 36% учнів та учениць віддають перевагу дистанційному навчанню (проти 12-14% в інших регіонах).

ЯКБИ ВИ ЗАРАЗ ОТРИМАЛИ СУТТЄВЕ ДОДАТКОВЕ ФІНАНСУВАННЯ, ТО НА ЯКІ НАПРЯМКИ ВИ БИ НАПРАВИЛИ КОШТИ В ПЕРШУ ЧЕРГУ?

ПРЕДСТАВНИЦТВО ОМС:

- 69%** облаштування укриттів
- 69%** покращення матеріально-технічної бази шкіл (книжки та інші навчальні матеріали, інтерактивні дошки, зручні парти тощо)
- 44%** ремонти шкіл
- 27%** закупівля пристроїв для навчання учнів та учениць
- 22%** збільшення оплати роботи вчительства
- 20%** шкільний транспорт
- 19%** забезпечення дітей з ООП

УЧИТЕЛЬСТВО:

- 73%** збільшення оплати праці

ГОТОВНІСТЬ ШКІЛ ТА УМОВИ НАВЧАННЯ

У прифронтових областях лише 61% учнів та учениць кажуть про наявність у їхній школі укриття (проти 87-88% в інших регіонах)

НАЯВНІСТЬ УКРИТТІВ У ШКОЛАХ

На початок навчального року **78% учнів та учениць, 76% батьків, 82% педагогів та педагогинь і 77% представництва адміністрації** говорили, що в їхніх школах є укриття (при цьому істотна частка — відповідно, 10% учнів і 9% батьків — не володіють інформацією).

Ще 22% відповіли, що не знають. З-поміж батьків у прифронтових областях також лише 58% кажуть, що укриття є, хоча ті ж 22% не володіють такою інформацією. З-поміж учителів та вчительок у прифронтових областях 65% кажуть про наявність укриття.

НАЯВНІСТЬ ТЕХНІКИ Й ІНТЕРНЕТУ В УЧИТЕЛЬСТВА

Наявність необхідної техніки та інтернету опитані оцінюють так: **89% педагогів та педагогинь мають швидкісний інтернет у закладі освіти, а 96% мають його вдома. 78% опитаних мають у закладі освіти робочий комп'ютер (хоча на Заході цей показник — 63%, у Центрі/ на Півночі — 90%, у прифронтових областях — 82%), а 90% мають комп'ютер вдома.** Цікаво, що при цьому більше ніж 25% учительства і 33% представництва адміністрації говорять про брак технічних засобів як один із викликів поточного навчального року.

Відповіді вчительства%	Захід	Центр / Північ	Прифронтові області
Чи забезпечені ви в закладі освіти робочим комп'ютером для організації освітнього процесу?			
ТАК	63	90	82

Відповіді вчителів %	Захід	Центр / Північ	Прифронтові області
НІ	37	10	18
Чи маєте ви вдома комп'ютер для організації освітнього процесу?			
ТАК	90	88	92
НІ	10	12	8

КРИТЕРІЇ «ЯКІСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ»

Респонденти й респондентки всіх груп мали оцінити відповідність школи ряду критеріїв «якісного закладу освіти». В цілому оцінки компліментарні, однак у таблиці нижче виділено ті аспекти (критерії), які були оцінені респондентами й респондентками нижче в порівнянні з іншими критеріями.

НАСКІЛЬКИ ШКОЛА ВІДПОВІДАЄ ОКРЕМИМ КРИТЕРІЯМ

Шкала від 0 (зовсім не відповідає) до 10 (повністю відповідає)

КРИТЕРІЇ	Учні		Батьки		Вчителі		Адміністрація		ОМС	
	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю	% скоріше + повністю	% повністю
Компетентні вчителі	74	51	68	54	94	85	99	80	88	47
Комфортні приміщення	72	46	78	61	93	81	91	68	84	48
Доброзичливі до учнів вчителі	71	46	73	56	97	89	99	88	91	69
Гарна атмосфера між учнями	69	44	74	56	93	73	97	76	89	59
Можна отримати необхідні знання	67	45	73	57	97	89	100	88	94	66

Гарна матеріально-технічна база	66	43	70	51	77	52	74	44	67	16
Освіта у школі дає впевненість у реалізації планів	57	34	67	48	-	-	-	-	-	-
Є різні гуртки / секції	47	35	48	37	66	54	69	56	64	34
Гарна атмосфера між учителями	-	-	-	-	93	77	97	77	91	64
Гарна атмосфера між учителями та адміністрацією	-	-	-	-	90	79	98	83	-	-
Є все необхідне для дітей з ООП	-	-	39	30	71	56	65	40	61	28
Гарна атмосфера між адміністрацією та ОМС	-	-	-	-	-	-	-	-	94	77

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ ДЛЯ НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Подібно до оцінок за попередній навчальний рік, учительство та представництво адміністрації більше акцентують увагу на таких проблемах: брак зосередженості в учнів та учениць (61% серед учительства і 54% серед представництва адміністрації); постійні повітряні тривоги (60% і 72%); брак якісної техніки (39% і 46%, зокрема, в селах 50% учителів та вчительок говорять про брак якісної техніки); деякі предмети даються важче (30% і 24%); відчуття тривоги / нервування (29% і 35%). Водночас значно менше педагогів та педагогинь і представництва адміністрації називають такі проблеми, як надмір предметів, недостатня увага окремим предметам чи незрозуміле викладання окремими вчителями та вчительками.

Серед учнівства структура бар'єрів та акценти дещо відмінні. Так, відносно найбільше учнів та учениць кажуть, що деякі предмети даються їм важче (44%) і що предметів забагато (39%). Інші головні причини: постійні повітряні тривоги (30%), тривога / нервування (22%), мало часу для окремих предметів (22%), деякі вчителі та вчительки незрозуміло викладають (21%). Про брак якісної техніки говорять лише 10%. При цьому серед батьків структура бар'єрів подібна до озвученої учнями та ученицями, але з більшим акцентом на повітряних тривогах.

ОЧІКУВАНІ ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ВЧИТЕЛЬСТВА В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

На думку педагогів та педагогинь і представництва адміністрації, основними викликами на наступний навчальний рік є зниження мотивації учнівства до навчання (53% серед учителів та вчительок і 59% серед представництва адміністрації), перебої з електропостачанням (48% і 63%), невміння учнів та учениць самостійно вчитися (42% і 35%, зокрема, якщо серед учителів та вчительок у містах про цей виклик говорять 39%, то в селах — 50%) і безпекові ризики (40% і 32%, більш гостро у прифронтових областях та містах).

ОЧІКУВАННЯ ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ ТА УЧЕНИЦЬ І ПОТРЕБА В ПІДТРИМЦІ УЧНІВСТВА Й ОСВІТЯНСТВА

ЧОГО ОЧІКУЮТЬ УЧНІ ТА УЧЕНИЦІ, БАТЬКИ Й ОСВІТЯНСТВО В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ?

У регіональному вимірі з-поміж учнівства майже немає різниці (залежно від регіону 49-53% очікують на покращення успішності, а 7-10% очікують на погіршення успішності). Водночас з-поміж батьків дещо песимістичнішими є опитані в прифронтових регіонах, де лише 34% очікують на покращення успішності (проти 44% на Заході і 48% в Центрі/на Півночі). Подібно до батьків учителі та вчительки в прифронтових областях також дещо песимістичніші — «лише» 50% очікують на покращення (тимчасом як серед учителів та вчительок Заходу показник 64%, в

ОЧІКУЮТЬ НА ПОКРАЩЕННЯ УСПІШНОСТІ:

51% УЧНІВ

52% БАТЬКІВ

58% УЧИТЕЛІВ

ОЧІКУЮТЬ НА ПОГІРШЕННЯ УСПІШНОСТІ:

6-9% ОПИТАНИХ

Центрі/Півночі — 61%). Усі три групи опитаних досить оптимістичні щодо успішності в новому році.

ПОТРЕБА УЧНІВСТВА В ПІДТРИМЦІ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В ПОТОЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

34% учнів та учениць і **44%** батьків стверджують, що вони / їхні діти скоріше або дуже сильно потребують підтримки під час навчання у школі. Зокрема, 6% і 9% кажуть про критичну потребу. Важливо звернути увагу, що 39% учнів та учениць і 36% батьків хоча і вважають, що потреби радше немає, але деяку підтримку сприймають як корисну.

Відповіді учнівства%	Захід	Центр / Північ	Прифронтові області	
ТИ ВЗАГАЛІ ЗАРАЗ ПОТРЕБУЄШ ПІДТРИМКИ З НАВЧАННЯМ У ШКОЛІ?	Дуже сильно потребую — для мене критично важливо отримати таку підтримку	7	6	7
	Скоріше потребую — маю досить відчутну потребу, але не критичну	28	31	23
	Скоріше не потребую — відчутної потреби для мене немає, хоча деяка підтримка були би корисною	36	39	40
	Зовсім не потребую — жодної підтримки з навчанням не потребую	18	14	20
	Важко відповісти	11	10	11

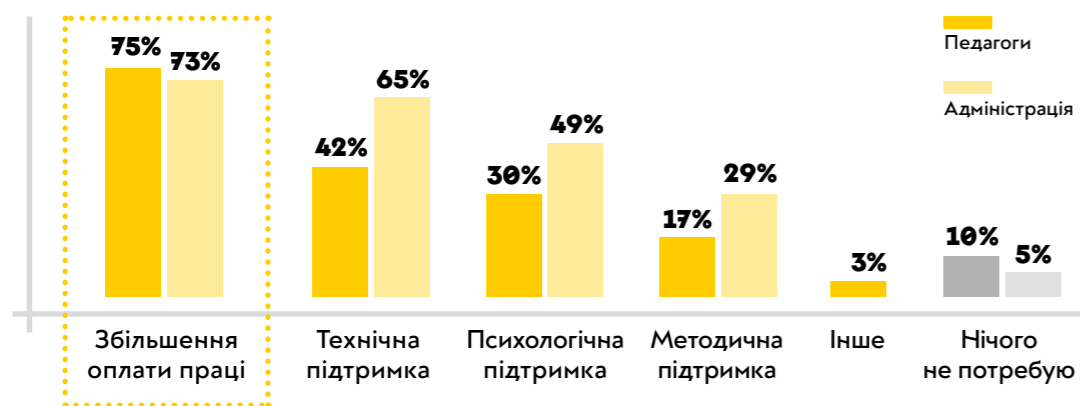
ПОТРЕБА ВЧИТЕЛЬСТВА В ПІДТРИМЦІ

Абсолютна більшість педагогів та педагогинь і представництва адміністрації — **75%** і **73%** — стверджують, що вчительство насамперед потребує підтримки у формі

збільшення оплати праці. Багато опитаних говорили і про інші форми підтримки, однак більше на них наполягають представники та представниці адміністрації. Так, 42% учительства і 65% представництва адміністрації говорять про технічну підтримку, 30% і 49% — про психологічну підтримку. Водночас 41% серед усіх опитаних педагогів та педагогинь відповіли, що по психологічну підтримку можуть звернутися до рідних або колег, 30% — до психолога у своєму закладі освіти. Важливо, що серед учительства Заходу 48% заперечили потребу в психологічній підтримці, а в Центрі/на Півночі — 30%, у прифронтових областях — 35% (загалом 37% учителів та вчительок, які взяли участь у дослідженні, заперечили потребу в психологічній підтримці).

Відносно найменше опитані говорять про потребу в методичній підтримці (17% і 29%).

ЯКОЇ ДОПОМОГИ ПОТРЕБУЄ ВЧИТЕЛЬСТВО?

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН УЧАСНИКІВ ТА УЧАСНИЦЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

САМОПОЧУТТЯ УЧНІВСТВА

Лише 57-60% учнівства, батьків, учительства і представництва адміністрації вважають, що учні та учениці почуваються скоріше або дуже спокійно (зокрема, не більше третини кажуть про дуже спокійне самопочуття). Ще 31-

СЕРЕД НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ / ПОЧУТТІВ

ТРИВОГА:

37% УЧНІВСТВО

30% БАТЬКИ

СТРАХ:

21% УЧНІВСТВО

9% БАТЬКИ

ОБУРЕННЯ:

20% УЧНІВСТВО

17% БАТЬКИ

ГНІВ:

20% УЧНІВСТВО

7% БАТЬКИ

ПРИГНІЧЕНІСТЬ:

18% УЧНІВСТВО

14% БАТЬКИ

РОЗПАЧ:

18% УЧНІВСТВО

7% БАТЬКИ

39% стверджують, що учні й учениці однаково часто почуваються спокійно і тривожно. Важливо звернути увагу: якщо лише 2-4% батьків, учителів та вчительок і представництва адміністрації вважають, що їхні діти / учнівство мають скоріше чи дуже тривожний стан, то серед самих учнів та учениць цей показник — 12%.

Щонайменше втричі більше дітей мають тривожний стан, ніж вважають їхні батьки й учителі та вчительки.

Серед опитаних учнів 67% почуваються скоріше або дуже спокійними, тимчасом як показник для учениць значно нижчий — 48%. Також краще почувається учнівство на Заході — 65% проти 54% у Центрі/на Півночі та 52% у прифронтових областях. Подібні регіональні тенденції мають місце й серед батьків і вчительства.

Батьки оцінюють емоційний стан дітей краще, ніж самі діти. Так, серед учнів та учениць лише позитивні емоції / почуття за останні два тижні мали 37%. Водночас 51% батьків висловили думку, що їхні діти за останні два тижні мали тільки позитивні емоції / почуття.

Якщо говорити про конкретні емоції, то серед позитивних найбільш поширені: спокій (52% серед учнівства і 35% на думку батьків), радість (46% і 39%), оптимізм (41% і 42%), упевненість (39% і 33%), задоволеність (33% і 31%), натхнення (32% і 27%).

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА УЧНІВСТВА

За словами 26% учнівства (32% серед дівчат і 20% серед хлопців) і на думку 23% батьків, учні й учениці скоріше або дуже сильно потребують психологічної / емоційної підтримки (з них про дуже сильну потребу говорять, відповідно, 4% і 2%). Ще 36% і 49% кажуть, що потреби скоріше немає, хоча певну користь від неї бачать.

Серед учнівства і батьків, які сказали про скоріше наявну або дуже сильну потребу, 37% відповіли, що дитина вже отримує таку підтримку (абсолютна більшість каже про рідних і друзів, які підтримують, а не про підтримку з боку психолога).

88% представників та представниць адміністрації стверджують, що в них у школі є психолог чи психологиня, стільки ж опитаних кажуть, що будь-який учень може звернутися, а 73% — що може звернутися і будь-хто з учителів та вчительок.

ПЕРСПЕКТИВИ І ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ

ФАКТОРИ УСПІХУ В НАВЧАННІ

Усі групи об'єднує думка, що насамперед успіхи в навчанні визначаються особистими зусиллями учня чи учениці: 63% учнівства, 67% батьків, 72% вчителів та вчительок, 64% представництва адміністрації зараховують цей фактор до двох найважливіших (і, зокрема, 33-50% узагалі називають його найважливішим).

Утім, доречно звернути увагу на деякі відмінності в акцентах, які почасти відкривають «ідеологію» певної групи.

Учнівство і батьки називають формат навчання значно важливішим фактором, ніж учителі та вчительки.

Якщо серед перших 27% і 22% говорять про формат, то серед учительства — 10%. Зі свого боку, учителі та вчительки (і трохи меншою мірою батьки) значно більше уваги приділяють природним схильностям — 36% проти 31% серед батьків і 23% з-поміж дітей. Учителювання сильно вирізняється і за сприйняттям ролі родини. Так, 38% учителів та вчительок говорять про важливість уваги батьків, тимчасом як серед учнівства про це говорять 17%, серед батьків — 22%. Ще одна відмінність — роль друзів. Про це говорять 20% учнів та учениць проти 8% опитаних батьків і 3% педагогів та педагогинь.

У регіональному вимірі в міській / сільській місцевостях залежно від статі самі учні й учениці мають подібні погляди щодо факторів успіху. Утім, у прифронтових областях вони більше схильні вбачати

ДЛЯ 77%
УЧНІВСТВА
БАЖАНИЙ
СЦЕНАРІЙ ДІЙ
ПІСЛЯ ШКОЛИ—
ПРОДОВЖЕННЯ
НАВЧАННЯ

ЗОКРЕМА:

Водночас виїхати вчитися за кордон більше охочих серед міського учнівства — 22% проти 9% у селах

вплив ситуації в країні (44% зараховують цей фактор до трійки основних проти 32% в інших регіонах; аналогічна тенденція є і серед батьків та вчительства). Також у містах фактором успіху частіше називають особисті задатки (39% проти 29% у селах).

ПЛАНИ УЧНІВСТВА НА МАЙБУТНЄ

Більшість учнів та учениць (81%) мають один або декілька варіантів на майбутнє (зокрема, 34% мають конкретні плани).

Інші досить популярні «бажані», за словами учнівства, сценарії — піти працювати (6%), військова служба (4%), «gap year» (7%). Причому на запитання про «реалістичний» сценарій відповіді досить близькі: загалом 80% планують продовжити навчання, хоча переважно в Україні, і частина учнівства «скромніше» каже про інші (не провідні) університети чи технікуми / коледжі.

Наміри учнівства з різних регіонів та з міст / сіл досить подібні.

(якщо говорити про реалістичні плани, то співвідношення 17% до 7%). У розрізі статі помітно, що серед дівчат більша впевненість у вступі до одного з провідних ЗВО — серед них 36% вважають це реалістичним сценарієм для себе проти 24% серед хлопців.

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ ВСТУПУ ПІСЛЯ ШКОЛИ В ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Серед учнівства, батьків, учителів та вчительок і представництва адміністрації помітно розрізнення шансів на вступ до одного з провідних університетів, з одного боку, і до технікумів, коледжів чи непродвдних університетів — з іншого. У всіх групах менше опитаних оцінюють шанси на вступ до одного з провідних університетів як високі.

Також можна бачити більше оптимізму в питанні вступу до технікуму,

коледжу, непровідного університету серед батьків, учительства (трохи меншою мірою) і представництва адміністрації (особливо оптимістичних щодо цього), ніж серед самих учнів та учениць. **З-поміж учнівства 43-44% вважають, що точно зможуть вступити до технікуму, коледжу чи непровідного університету. А з-поміж батьків так вважають 63-70%, з-поміж учителів та вчительок — 55-68%, з-поміж представників і представниць адміністрації — 81%.**

Водночас **28% учнів та учениць вважають, що точно зможуть вступити до одного з провідних університетів. Батьки менш оптимістичні — 21%, а педагоги й педагогині та представники і представниці адміністрації, навпаки, трохи оптимістичніші — відповідно, 31% і 42%.**

РІВЕНЬ ОПТИМІЗМУ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ ТА БАЖАННЯ ЖИТИ ДАЛІ В УКРАЇНІ

Дослідниці та дослідники ставили опитаним запитання «Як загалом ви налаштовані щодо майбутнього України?». **З-поміж усіх груп скоріше можна говорити про невпевнений оптимізм — хоча від половини і більше (від 52% серед учнівства до 70% серед батьків, 83% серед учительства і 84% серед адміністрації) оптимістично дивляться в майбутнє, але водночас серед них більше тих, хто скоріше оптимістичний (і менше — дуже оптимістичний).**

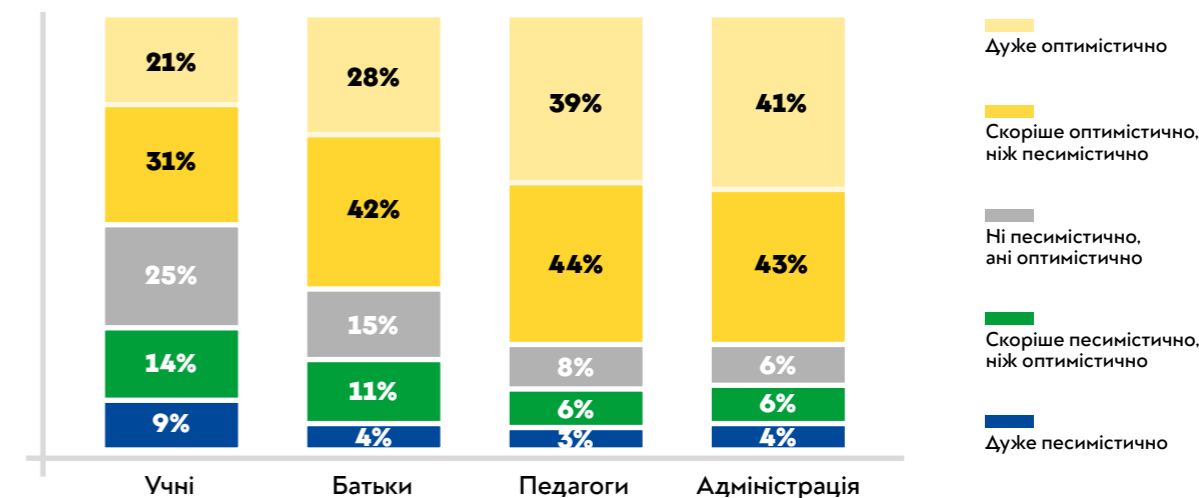
Важливо звернути на увагу, що найнижчий оптимізм — серед учнівства. Серед 52% оптимістично налаштованих 31% — скоріше оптимістично дивляться. Ще 25% учнів та учениць мають ні оптимістичні, ні песимістичні погляди, а **24% (чверть учнів та учениць) має песимістичні погляди.**

ВАЖЛИВО ЗВЕРНУТИ УВАГУ, ЩО НАЙНИЖЧИЙ ОПТИМІЗМ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ — СЕРЕД УЧНІВСТВА.

ЯКИМ БАЧАТЬ МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ УЧАСНИКИ ТА УЧАСНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ?

З-поміж учнівства 53% хочуть після школи лишатися в Україні (хоча з них 23% хочуть жити в іншому населеному пункті, ніж де живуть зараз). Водночас чверть опитаних учнів та учениць (26%) хочуть переїхати жити за кордон. Решта 20% «не визначилися». Батьки мають подібні погляди. Третина учнівства в містах (31%) хотіли б переїхати за кордон (у селах показник 16%).

ВИСНОВКИ

Попередній і поточний навчальні роки характеризуються переважно дистанційною формою навчання для учнів та учениць, які проживають у прифронтових територіях. Найбільше тих, хто навчався попереднього навчального року переважно або завжди очно, в західних регіонах України (64%); для порівняння: у прифронтових областях, навпаки, показник дистанційного навчання сягає серед учнівства 81%. Із дистанційним навчанням, яке є вимушеним кроком і чи не єдиним способом здобути шкільну освіту під час війни на прифронтових територіях і в низці випадків в інших областях України, пов'язані виклики та бар'єри в навчанні.

На початок навчального року кожен десятий із учнівства (або відповідальний дорослий чи відповідальна доросла) не володіли інформацією про наявність у їхньому закладі освіти укриття.

Майже половина педагогів та педагогинь, представників та представниць адміністрації закладів освіти зазначають, що їхнє навантаження під час війни збільшилось, особливо це стосується вчителів та вчительок, які працюють у дистанційному форматі у прифронтових територіях (87% опитаних із цих регіонів). Іншою причиною збільшення робочого навантаження педагоги й педагогині називають безпекові виклики та потребу виділити час на психоемоційну підтримку учнів та учениць, додаткове навантаження через безпекові виклики, зниження власної продуктивності через психоемоційний стан. Ці виклики актуальні для 39-47% педагогів в усіх регіонах України.

Серед іншого негативно на перебіг освітнього процесу минулого навчального року впливали здебільшого перебої з електропостачанням, про що говорили більше 80% опитаних як педагогів і педагогинь, так і представництва шкільних адміністрацій. Про похідну проблему в організації освітнього процесу для дітей, а саме про відсутність або брак особистого живого спілкування говорили більше 60% учителів та вчительок і представництва шкіл. Разючою є різниця в наявності у педагогів та педагогинь технічних засобів для роботи: серед сільських учителів та вчительок більше третини зазначали це як один із викликів

 80%
ОПИТАНИХ
В МИНУЛОМУ РОЦІ
ЗАЗНАЧАЛИ, ЩО НА
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС
ОКРІМ ІНШОГО
НЕГАТИВНО ВПЛИВАЛИ
ПЕРЕБОЇ ЗІ СВІТЛОМ

у роботі (на противагу 20% учительства з міст). Інший важливий фактор, актуальний для всіх регіонів України, який є похідним від наявності електропостачання, — це відсутність постійного доступу до інтернету в учителів та вчительок).

Більше половини опитаних педагогів та педагогинь (63%) говорять про те, що успішність їхніх учнів та учениць за час повномасштабного вторгнення погіршилась. Серед самих учнів та учениць суб'єктивна оцінка своєї успішності суттєво відрізняється: на Заході про погіршення говорять 36%, у Центрі / Півночі — 37%, у прифронтових областях — 43%, істотних відмінностей між відповідями учнівства у містах / селах немає. Те, що половина опитаних учителів та вчительок не визнає (або не помічає) освітніх втрат, вказує на те, що вчителі та вчительки можуть по-різному розуміти й інтерпретувати поняття освітніх втрат. Імовірно, питання, пов'язані з оцінкою освітніх втрат учнівства, педагоги й педагогині можуть сприймати як звинувачення в некомпетентності або як професійне недопрацювання. Половина опитаних учителів та вчительок визнає й відмічає наявність освітніх втрат під час повномасштабного вторгнення, причому незалежно від регіону опитування. В селах 58% педагогів та педагогинь у порівнянні із 46% в містах визнають наявність освітніх втрат у своїх учнів та учениць.

Водночас, попри всі виклики повномасштабного вторгнення, попри наявні освітні втрати, які визнають не менше половини опитаних педагогів та педагогинь, більше 60% учителів та вчительок висловлюють часткове або повне задоволення освітніми успіхами учнівства, причому вчителі та вчительки із сільської місцевості критичніші — 51% із сіл порівняно із 65% з міст. Показники задоволеності успішністю серед учнівства і батьків наближені до показників серед учительства.

Діти, не задоволені своїми успіхами, вважають, що причина полягає в їхніх особистих якостях — проблемами з мотивацією, лінощами тощо (30%). Лише 10-15% учнів та учениць наводили такі пояснення, як надмір предметів, деякі предмети даються важче, дистанційний формат навчання, повітряні тривоги. **При цьому діти не схильні критикувати якість викладання чи зауважувати технічні проблеми.** Водночас батьки пояснюють погіршення успішності дистанційним форматом навчання (30%) або іншими пов'язаними з воєнними діями

факторами, які впливають на освіту.

Серед усіх опитаних освітяни та освітянки найбільше акцентують увагу на особистісних рисах дітей, особливо на мотивації / здатності докладати зусилля для навчання. Так, цю причину наводять 54% педагогів та педагогинь і 47% представників та представниць адміністрацій. Далі йде дистанційний формат навчання (відповідно 17% і 27%).

І тут маємо одне з найцікавіших спостережень: самі ж учні та учениці в інший спосіб, ніж їхні вчителі та вчительки, пояснюють, що саме, крім повітряних тривог, заважало їм краще вчитися. Так, для учнівства основні причини такі: деякі предмети даються важче (44% проти 20% серед учительства), надмір предметів (41% проти 8% серед учительства), бракує зосередженості (33% проти 54% серед учителів та вчительок).

Діти потребують допомоги з навчанням. Переважна більшість учнів та учениць — 75% — не заперечили, що мають певні прогалини у знаннях. Із них чверть (27%) стверджують, що жодної допомоги від учителів та вчительок вони не отримували. Лише близько половини учнів та учениць (44%) відповіли, що всі або більшість учителів та вчительок пропонували допомогу та підтримку в подоланні труднощів у навчанні.

Оцінюючи ситуацію з потребою учнівства в допомозі під час навчання цього навчального року, 34% учнів та учениць і 44% батьків стверджують, що вони / їхні діти скоріше або дуже потребують підтримки. Допомога, яку надають педагоги й педагогині — індивідуальні або групові консультації, — ймовірно, не є найефективнішим інструментом підтримки учнівства у воєнний час. Можливо, варто думати над розвитком позашкільних тьюторінгових активностей, що могли би стати помічними дітям, які потребують допомоги в навчанні.

Щонайменше 20% представників та представниць ОМС говорять, що частина шкіл непридатні для навчання. Переважно вони оцінювали кількість таких шкіл у громаді в середньому в 6%¹¹. 73% представників та представниць ОМС повідомляють і про вчителів та вчительок, які виїхали із громади; згодом це може спричинити кадровий голод там, звідки виїхали більше 8% педагогів та педагогинь (таких із загальної вибірки — орієнтовно 10%).

¹¹ Проте є чотири випадки, де істотну частку шкіл визначено як непридатні для навчання: Барвінківська громада (Харківська область) — 18%, Нікопольська громада (Дніпропетровська область) — 40%, Харківська громада (Харківська область) — 64%, Херсонська громада (Херсонська область) — 95%.

СТВЕРДЖУЮТЬ,
ЩО СКОРІШЕ
АБО ДУЖЕ
ПОТРЕБУЮТЬ
ПІДТРИМКИ:

34%
УЧЕНИЦЬ
ТА УЧНІВ

44%
БАТЬКІВ

83% представників та представниць ОМС стверджують, що їхні громади залучають ресурси для покращення навчання і поза місцевим бюджетом. Найбільше респондентів та респонденток говорять про закордонну допомогу (59%) та кошти бюджету області (53%). Далі йде допомога українських благодійних організацій (27%).

Більшість представників та представниць ОМС направили б додаткове фінансування на облаштування укриттів (69% зараховують до трійки пріоритетів у сфері покращення доступу до освіти у громадах) та покращення матеріально-технічної бази шкіл (69%). Далі йдуть ремонт шкіл (44%), надання дітям пристроїв для навчання (27%), збільшення оплати роботи вчителів та вчительок (22%), шкільний транспорт для дітей (20%), забезпечення всім необхідним дітей з ООП (19%). Прикметно, що серед педагогів та педагогинь питання збільшення оплати праці є пріоритетним, тимчасом як опитані з числа ОМС узагалі не виділяють цієї статті витрат.

Хоча 89% учителів та вчительок стверджують, що мають швидкісний інтернет у закладі освіти, а 96% мають його вдома, 78% педагогів та педагогинь мають у закладі освіти робочий комп'ютер (найменше на Заході — 63%, у Центрі / Півночі — 90%, у прифронтових областях — 82%), а 90% всіх опитаних мають комп'ютер вдома, — все ж 25% педагогів та педагогинь і 33% представників та представниць адміністрацій говорять про брак технічних засобів як один із викликів поточного навчального року.

37% учителів та вчительок заперечують потребу у психологічній підтримці. А батьки схильні дещо недооцінювати емоційний стан своїх дітей (тобто оцінювати краще, ніж самі діти). Так, серед учнівства протягом двох тижнів, які передували опитуванню, 37% мали лише позитивні емоції / почуття. Водночас серед батьків 51% висловили думку, що їхні діти мали за останні два тижні лише позитивні емоції / почуття.

За словами 26% учнівства (32% серед учениць і 20% серед учнів) і на думку 23% батьків, учнівство скоріше або дуже сильно потребує психологічної / емоційної підтримки (з них про дуже сильну потребу говорять відповідно 4% і 2%). Ще 36% і 49% говорять, що потреби скоріше немає, хоча бачать певну користь від цього. Серед опитаних

учнів 67% почуваються скоріше або дуже спокійно, тимчасом як показник для учениць значно нижчий — 48%. Також краще почуваються учні на Заході — 65% проти 54% у Центрі / Півночі та 52% у прифронтових областях. Подібні регіональні тенденції мають місце серед батьків та вчительства. Опитані учениці порівняно з учнями частіше говорили, що складно зосередитися, забагато предметів, що відчують тривогу. Водночас серед учнів більше тих, хто сказав, що їм нічого не заважало вчитися.

88% представників та представниць адміністрацій стверджують, що мають у школі психолога чи психологиню, стільки ж опитаних говорять, що по допомогу може звернутися будь-хто з учнівства, а 73% — що звернутися може і будь-хто з педагогів та педагогинь.

Учителів та вчительок не критикують або всі групи об'єднує думка, що насамперед успіхи в навчанні визначаються особистими зусиллями учнів та учениць: 63% учнівства, 67% батьків, 72% педагогів та педагогинь, 64% представників та представниць адміністрацій зараховують цей фактор до двох найважливіших (і, зокрема, 33-50% узагалі називають його найважливішим).

Переважна більшість — 77% учнівства — бажає після завершення школи продовжити навчання. 35% учнів та учениць хотіли би вступити до провідного університету України, 25% — до іншого університету або технікуму / коледжу України, 18% — поїхати навчатися за кордон. Наміри учнів та учениць із різних регіонів та з міст / сіл досить подібні. Водночас більше бажають виїхати вчитися за кордон учні з міст — 22% проти 9% у селах (якщо говорити про реалістичні плани, то співвідношення 17% до 7%). У гендерному розрізі помітно, що учениці впевненіші у вступі до одного з провідних ЗВО — серед них 36% вважають це реалістичним сценарієм для себе проти 24% серед учнів.

Дослідники й дослідниці ставили респондентам і респонденткам запитання «Як загалом ви налаштовані щодо майбутнього України?». Серед усіх груп скоріше можна говорити про невпевнений оптимізм — хоча від половини і більше (від 52% серед учнівства до 70% серед батьків, 83% серед вчительства і 84% серед адміністрацій) оптимістично дивляться в майбутнє, але при цьому серед них більше тих, хто скоріше оптимістичний (і менше — дуже оптимістичний).

Важливо звернути увагу, що найнижчий оптимізм — серед учнівства. Серед 52% оптимістично налаштованих 31% — скоріше оптимістично дивляться. Ще 25% учнів та учениць мають ані оптимістичні, ані песимістичні погляди, а **24% (чверть учнів та учениць) має песимістичні погляди на майбутнє України.**

Серед учнівства 53% хочуть після школи точно лишатися в Україні (хоча з них 23% хочуть жити в іншому населеному пункті, ніж тепер). Водночас чверть (26%) хочуть переїхати жити за кордон. Решта 20% не визначилися. Батьки мають подібні погляди. Третина учнів та учениць у містах (31%) хотіли би поїхати вчитися за кордон (у селах показник 16%).

sav**ED**

